

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
VLADA

PRIJEDLOG

REZOLUCIJA
O UNAPRJEĐENJU TRANSPLANTACIJSKE MEDICINE
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sarajevo, februar 2014. godine

Uvažavajući:

- Odredbe Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kojima je utvrđeno da sve osobe na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine imaju pravo na zdravstvenu zaštitu,
- Strateški plan razvoja zdravstva u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu od 2008. do 2018. godine,
- Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja ("Službene novine Federacije BiH", broj 75/09)
- Istanbulsku deklaraciju o kupoprodaji organa i transplant turizmu,
- 63. Rezoluciju Svjetske zdravstvene organizacije,
- Madridsku rezoluciju o organ donaciji i transplantaciji,
- European Parliament resolution of 22 April 2008 on organ donation and transplantation
- Policy actions at EU level (Texts adopted, P6_TA(2008)0130). Wednesday 19 May 2010
- Vodeći principi prilikom transplantacije organa, tkiva i ćelija (Guiding principles on organ, tissue and cells transplantation) Svjetske zdravstvene organizacije,
te cijeneći da je presađivanje organa, tkiva i ćelija općeprihvaćen medicinski, etički, psihološki, ekonomski i društveno opravdan način liječenja

Na osnovu člana IV. A. 4.17. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici Predstavničkog doma održanoj ____2014. godine i sjednici Doma naroda održanoj ____2014. godine, donio je

REZOLUCIJU O UNAPREĐENJU TRANSPLANTACIJSKE MEDICINE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

I

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine podržava i potiče sve aktivnosti u cilju povećanja broja transplantacija organa, tkiva i ćelija u svrhu liječenja na području Federacije Bosne i Hercegovine.

II

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine poziva sve nadležne institucije – Vladu Federacije Bosne i Hercegovine, skupštine kantona, vlade kantona, da poduzimaju odgovarajuće korake u okviru svoje nadležnosti u cilju unapređenja transplantacijske medicine.

III

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine poziva sve nadležne institucije – Vladu Federacije Bosne i Hercegovine, skupštine kantona, vlade kantona, da poduzimaju odgovarajuće mjere u okviru svoje nadležnosti u cilju zaštite najsiromašnijih i ranjivih grupa od transplantacijskog turizma i prodaje organa i tkiva, posvećujući pažnju širem problemu međunarodne kupoprodaje ljudskih tkiva i organa.

IV

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine potiče sve zdravstvene ustanove i zdravstvene radnike da intenziviraju svoje aktivnosti i koriste stručne i medicinsko-tehničke kapacitete u cilju povećanja broja obavljenih transplantacija organa, tkiva i ćelija u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i da kontinuirano prate i implementiraju najnovija stručna saznanja u ovoj oblasti.

V

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine poziva Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, kao i kantonalne zavode zdravstvenog osiguranja da poduzmu mjere u okviru svojih nadležnosti kojima će podržati daljnji razvoj transplantacijske medicine.

VI

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine preporučuje strukovnim udruženjima i udruženjima građana, čije je djelovanje dijelom ili u potpunosti vezano za pitanje transplantacije organa da i dalje provode aktivnosti u cilju upoznavanja javnosti o dostignućima transplantacijske medicine i značaju odluke o darivanju organa poslije smrti.

VII

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine poziva sve medije da posvete primjerenu pažnju, kako promociji presađivanja organa, tako i etičkim načelima na kojima se ona temelje, a Federalno ministarstvo zdravstva, zdravstveni i drugi profesionalci na aktivnije uključivanje u te aktivnosti.

VIII

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine zahvaljuje na dosadašnjem zalaganju zdravstvenim radnicima i zdravstvenim ustanovama koje su najviše doprinijele dosadašnjem razvoju transplantacijske medicine.

IX

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine posebno zahvaljuje svim porodicama koje su u najtežim trenucima stradanja njihovih najbližih pronašle dovoljno snage da daju svoj pristanak kako bi se sačuvali tuđi životi.

X

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine u cilju upoznavanja javnosti o dostignućima transplantacijske medicine i značaju odluke o darivanju organa poslije smrti, izražavanja podrške i solidarnosti prema onima koji čekaju na presađivanje organa, te zahvalnosti i poštovanja prema svim darivateljima i njihovim porodicama, koji su plemenitim činom spasili druge živote, utvrđuje **4. april kao Dan darivanja organa na području Federacije Bosne i Hercegovine.**

**Predsjedavajući Predstavničkog doma
Parlamenta Federacije BiH**

**Predsjedavajući Doma naroda
Parlamenta Federacije BiH**

OBRAZLOŽENJE ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE O UNAPREĐENJU TRANSPLANTACIJSKE MEDICINE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

I UVOD

Inicijativu za donošenje Rezolucije o unapređenju transplantacijske medicine u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Rezolucija) pokrenulo je Federalno ministarstvo zdravstva u okviru aktivnosti koje se poduzimaju, a s ciljem daljnjeg razvoja transplantacijske medicine u Federaciji Bosne i Hercegovine.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE

Transplantacija organa danas je u svijetu, prihvaćen, uspješan i najčešće jedini vid liječenja bolesnika, kod kojih je iz bilo kojih razloga, došlo do nepovratnog zatajivanja pojedinog za život potrebnog organa.

Također, transplantacije tkiva poput rožnice, kardiovaskularnih tkiva, kostiju, tetiva i kože, predstavljaju dobro utemeljene terapijske tehnike. Iako transplantacija svih ovih tkiva nužno ne podrazumijeva spašavanje života, ovakvi transplantati širokom krugu pacijenata pružaju značajne terapijske dobiti.

Organi i tkiva se mogu dobiti od živih darivatelja - najvećim dijelom najbližih srodnika, a u većem dijelu od mrtvih darivatelja - kadavera. Globalno, broj donora je nedovoljan da se zadovolje sve rastuće potrebe za transplantacijom organa, tako da veliki broj pacijenata u svijetu koji se nalaze na listama čekanja nikada ne dočeka transplantaciju organa. To je razlog zbog kojeg sve zemlje u svijetu pokušavaju da uspostave i kontinuirano unapređuju transplantacijske programe, s posebnim akcentom na razvoj kadaveričnog davalaštva organa, jer se samo na taj način mogu pokriti rastuće potrebe za ovim vidom liječenja. Uostalom, pojedine organe je i moguće transplantirati jedino sa kadavera, poput srca, pankreasa, tako da je i razvoj kadaverične transplantacije organa direktno vezan za spašavanje života pacijenata, jer se u ovim slučajevima radi o jedinom vidu liječenja.

Daleko najveća potreba, ali i najveći broj obavljenih transplantacija odnosi se na bubrege. Pacijenti kojima se transplantira bubrege više nemaju potrebu za redovno liječenje hemodijalizom, a kvalitet njihovog života je neuporedivo bolji. Obzirom da se danas kod nas i dalje transplantira mali broj bolesnika, samim tim i broj bolesnika na hemodijalizi, nažalost, raste. Rješenje se može naći upravo u presađivanju organa sa svojim medicinskim, etičkim i ekonomskim opravdanjem. To je ujedno i najisplativiji vid liječenja kod pacijenata sa terminalnim stadijumima oboljenja bubrega, te se iz finansijske dobiti, odnosno smanjenja broja pacijenata na hemodijalizi koja je skup vid liječenja, može finansirati razvoj drugih programa transplantacije.

Trenutno više od 40.000 pacijenata u Zapadnoj Evropi čeka na transplantaciju bubrega. U poređenju sa pacijentima na doživotnoj hemodijalizi, životni vijek pacijenata koji su primili bubrege je duži. U okviru većine programa transplantacije bubrega, stopa preživljavanja za period od pet godina iznosi oko

80%. Zahvaljujući modernim tehnikama konzerviranja organa i unapređenjima u okviru imunosupresije, značajan postotak pacijenata sada može da očekuje dugotrajno preživljavanje praćeno visokim stepenom kvaliteta života.

Dugi vremenski periodi provedeni na listama čekanja za organe/tkiva mogu za rezultat da imaju pogoršanje stanja pacijenta ili njegovu smrt prije obavljanja bilo kakve operacije. Zbog toga se dešava da pacijenti alternativna rješenja traže van zakonskih i etičkih okvira. Epidemije dijabetesa i arterijske hipertenzije, kao i opća uzlazna tendencija starenja stanovništva, za rezultat imaju povećan broj zahtjeva za obavljanjem transplantacija. Unapređenjem i razvojem transplantacijskog programa može se osigurati da u dobrobitima ovog vida liječenja uživa mnogo više ljudi u odnosu na broj onih koji trenutno dobijaju transplantate.

Uspješnost pojedinih zemalja u osiguranju dostupnosti transplantacijskim uslugama uvjetovani su ekonomskim parametrima, stepenom razvoja zdravstvenih sistema, te postojećim zdravstvenim prioritetima.

U Federaciji BiH, na dijaliznom programu se nalazi 1.341 pacijent. Od tog broja, njih 220 je obrađeno u skladu sa propisanim kriterijima i stavljeno na listu čekanja za transplantaciju bubrega.

Federalno ministarstvo zdravstva objedinjuje podatke i za druge organe, te prema dostupnim podacima, u Federaciji BiH na transplantaciju jetre čeka 6 pacijenata, od toga dvoje djece, a na transplantaciju srca čeka 25 pacijenata.

Važno je istaći i nerijetke pojave odlazaka naših pacijenata u inostranstvo na liječenje transplantacijom, često ilegalnim kanalima i u bolnice sumnjivog kvaliteta. Dobivanje organa u pojedinim od tih zemalja je ilegalno i predstavlja klasični čin trgovine organima. To ima za posljedicu kako odbacivanje organa, tako i različite komplikacije koje dovedu i do smrtnih ishoda.

Sve naprijed navedeno govori o neophodnosti intenziviranja svih aktivnosti u ovom području, te poduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem povećanja darovanja organa i tkiva, a u koje se, u skladu sa svojim ovlastima, trebaju uključiti svi segmenti društva.

Pored znanja i stručnih vještina zdravstvenih profesionalaca, organiziranosti zdravstvenog sistema, koordinacije sa drugim sektorima, finansijskih sredstva, zakonske uređenosti ove oblasti, jedna od najznačajnijih aktivnosti u cilju unapređenja transplantacijske medicine, jeste podizanje svijesti javnosti o značaju darivanja organa i tkiva. U cilju promocije davalaštva, upoznavanja javnosti o dostignućima transplantacijske medicine, izražavanja podrške i solidarnosti prema onima koji čekaju na presađivanje organa, te zahvalnosti i poštovanja prema svim darivateljima i njihovim porodicama, koji su plemenitim činom spasili druge živote, ovom Rezolucijom se utvrđuje **Dan darivanja organa na području Federacije Bosne i Hercegovine**. Odabrani datum, 4. april, vezan je za Jasminu Duraković, cijenjenu novinarku, humanistu i velikog zagovornika darivanja organa, koja nas je prerano napustila u 34. godini života. Poštujući njenu želju, porodica je dala saglasnost za darivanje organa, te je zahvaljujući tome, spašeno pet života. Jasmina Duraković nije bila prvi kadaverični donator u Bosni i Hercegovini, ali je njen identitet, kao kadaveričnog donora, željom njene porodice, bio poznat široj javnosti u našoj zemlji. Uzimajući

to u obzir, te uz saglasnost porodice, predloženo je da se Dan darivanja organa na području Federacije BiH obilježava 4. aprila. Tog datuma 2012. godine porodica i prijatelji Jasmine Duraković su pretrpjeli nenadoknadiv gubitak, ali je zahvaljujući njenoj humanosti i plemenitosti spašeno pet života u našoj zemlji. Obilježavanje Dana darivanja organa na području Federacije BiH na navedeni dan, iako simbolično vezano za Jasminu Duraković, posvećeno je svim darivateljima organa i njihovim porodicama čijom su plemenitošću spašeni brojni životi.

III MEĐUNARODNI DOKUMENTI

Napredak koji je ostvaren u okviru transplantacijske medicine i postupka transplantacije u posljednjim decenijama u svijetu je uistinu ogroman. Broj obavljenih transplantacija ograničen je jedino dostupnošću organa. Dostupnost ovisi od mnogih faktora, organiziranosti društva, zdravstvenih ustanova, educiranosti zdravstvenih profesionalaca, ali i svijesti pojedinaca o potrebi darivanja, njegovim moralnim, etičkim, religijskim i drugim stajalištima.

Prema Madridskoj rezoluciji Svjetske zdravstvene organizacije, osiguranje dostatnosti organa za presađivanje i dostupnosti transplantacijskih usluga u skladu s potrebama pacijenta predstavlja nacionalnu odgovornost država i treba se osigurati unutar vlastitih raspoloživih resursa, te izuzetno uz pomoć međunarodne saradnje. Ključ za ostvarenje (samo)dostatnosti treba tražiti prvenstveno u darivanju organa preminulih osoba, potičući i podržavajući darivanje organa u svim nastalim okolnostima smrti, povećanjem iskoristivosti organa i uspješnosti presađivanja.

Amsterdamski forum za doniranje bubrega (*Amsterdam forum for kidney donation*) iz 2004. godine i Izjava o etici Vankuverskog foruma o doniranju svih organa, osim bubrega, od strane živih donora (*Ethics Statement of the Vancouver Forum for non-kidney living donations*) iz 2005. godine pozabavili su se pitanjima doniranja organa živih donora i samim živim donorima.

Istanbulska deklaracija o trgovini organima i transplantacijskom turizmu, koju je potpisala i Bosna i Hercegovina (*Declaration of Istanbul on organ trafficking and transplant tourism*) izglasana je 2008. godine.

Već od 1987. godine, putem svojih aktivnosti u oblasti transplantacije organa/tkiva, Vijeće Evrope je aktivno doprinosilo primjeni visokih standarda zaštite javnog zdravlja, kao i promociji ljudskih prava i dostojanstva. Komitet stručnjaka koji se bave organizacionim aspektima saradnje u okviru transplantacije organa (*the Committee of Experts on the Organisational Aspects of Cooperation in Organ Transplantation, CD-P-TO*) osnovan je nakon Treće konferencije evropskih ministara zdravlja u Parizu o Etičkim, organizacionim i zakonskim aspektima transplantacije organa, održane 1987. godine. CD-P-TO je zadužen za upravljanje i koordinaciju aktivnosti Vijeća Evrope u ovoj oblasti. U okviru ovog Komiteta angažirani su međunarodno priznati stručnjaci iz zemalja članica Vijeća Evrope, iz zemalja posmatrača, iz Evropske komisije, Svjetske zdravstvene organizacije, predstavnici Evropskog odbora za zdravlje i Evropskog odbora za bioetiku (*European Health and European Bioethics Council*) pri

komitetima Vijeća Evrope, kao i nekoliko nevladinih organizacija. Koordinaciju njihovih aktivnosti obavlja naučni Sekretarijat. U 2007. godini, Sekretarijat odgovoran za aktivnosti koje se odnose na transplantaciju organa, tkiva i ćelija postao je dio Evropskog Direktorata za kvalitet lijekova i zdravstvene zaštite (EDQM) Vijeća Evrope (www.edqm.eu). Unutar okvirnog principa koji se zasniva na razmjeni znanja putem međunarodne saradnje, ovaj Komitet, kao i oni koji su mu prethodili, ustanovio je široko prihvaćene preporuke i rješenja u oblasti transplantacije, kao i smjernice za sigurnost i kvalitet kod transplantacije organa, tkiva i ćelija. Četvrto izdanje Vodiča za sigurnost obezbjeđenja kvaliteta u transplantaciji organa, tkiva i ćelija, objavljeno je 2011. godine.

Na Svjetskoj zdravstvenoj skupštini, održanoj maja 2010. godine prihvaćene su smjernice SZO-a „Vodeći principi prilikom transplantacije organa, tkiva i ćelija“ (*Guiding principles on organ, tissue and cells transplantation*), na međunarodnom nivou.

Kao rezultat međunarodne inicijative koju su pokrenule organizacija iz Španije Organizacion Nacional de Trasplantes (ONT) i SZO, određen je međunarodni posmatrač u oblasti transplantacije (www.transplantobservatory.org). Mnogi raznovrsni podaci su postali dostupni na ovoj internet stranici.

Evropska unija pruža pomoć većem broju produktivnih, udruženih poduhvata koje organiziraju države članice i ključni učesnici, time što finansira projekte različitih generalnih direktorata; sve od istraživanja pa do javnog zdravlja ili informacionog društva. Na ovaj način ojačane su veze saradnje između nacionalnih organa i stručne zajednice uključene u ove poduhvate.

Nakon javnih konsultacija održanih 2006. godine, Evropska komisija je u maju 2007. prihvatila Saopćenje o doniranju organa i transplantaciji. U ovom Saopćenju, kao i u relevantnoj Procjeni uticaja, prepoznati su glavni izazovi povezani sa unapređenjem procesa doniranja i transplantacije organa u okviru Evropske unije. Evropska komisija je predložila dva mehanizma djelovanja: Akcioni plan (za period od 2009. do 2015. godine) za osnaživanje saradnje između 27 zemalja članica EU i određeni pravni akt. Evropski parlament i Vijeće su Direktivu 2010/53/EC o standardima kvaliteta i sigurnosti ljudskih organa namijenjenih transplantaciji konačno izglasali jula 2010. godine.

IV CILJ DONOŠENJA REZOLUCIJE

Cilj donošenja Rezolucije je unapređenje organizacije transplantacijske medicine, s posebnim akcentom na razvoj kadaverične transplantacije u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Predloženim mjerama omogućio bi se veći broj organa i tkiva u svrhu liječenja, a što bi doprinijelo povećanju dostupnosti liječenja transplantacijom, spašavanje života, poboljšanje kvalitete života pacijenata, te zaštitile najsiromašnije i ranjive grupe od transplantacijskog turizma i prodaje organa i tkiva.

Za postizanje navedenih ciljeva neophodno je uložiti zajedničke napore nadležnih institucija, ali i šire zajednice u promociju davalaštva i podizanja svijesti o davalaštvu organa, tkiva i ćelija u svrhu liječenja.